

נהרות

אורות של אמונה
לדרך החיים



החזרת

מלוקט מדברות
קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי
אביחצירא שליט"א

גיליון יג
פרשת חוקת תשפ"ו

בצל האמונה

פרקי חיזוק לחיים של רונע ושלווה

מעשה קטן שבוקע רקיעים - כוחו העצום של דורנו

הזכות העצומה לעמוד בניסיון

החיים בדורנו, דור עקבא דמשיחא, רצופים בהתמודדות, בניסיונות ובקשיים יומיומיים. לעיתים אנו חשים את ההסתר הגדול ונדמה לנו שעבודתנו שפלה וחסרת ערך לעומת הדורות הקודמים. אולם מבט עמוק מלמד אותנו אמת מרוממת ומחזקת. עצם ההסתר הגדול נועד כדי לתת לנו זכות עליינה. השטן, שהוא היצר הרע (כבא בתרא טו ע"א), מנסה בכל כוחו לבטל את העדות שכל איש מיישראל מעיד על הקב"ה בעצם זה שהוא חי בעולם ומתנהג כרצונו ה'. היצר מנסה להכשיל את האדם בחטא כדי שיוכל לטעון שאינו יכול להעיד, וכפי שהעובר עבירה חושב 'מי רואני', ובכך מכחיש את מלכותו יתברך.

אך כאשר האדם, למרות כל החושך וניסיונות היצר להכשילו, מתגבר, נשאר נאמן ומעיד עדות אמת שאינה נסחפת אחריו, הרי שעדותו גדולה פי כמה. ככל שיש יותר ניסיונות והסתרות, ובפרט בדור האחרון ואצל כל יחיד ויחיד, כך עמידתו בניסיון הופכת לאלף עדים, ושם שמים מתרבה ומתקדש על ידו בעוצמה שאין לה שיעור.

קרבת העני שנחשב למסירת נפש

לאור זאת נבין את חשיבותה העצומה של עבודת השם בדורנו, שהוא בבחינת עני. התורה הקדושה פותחת את פרשת הקרבנות בפסוק וַיִּפֶּשׂ כִּי תִקְרֵיב קָרְבָן מִנְחָה לַה' (ויקרא ב א). רבותינו בגמרא (מנחות קד ע"ב) עמדו על השניו בלשון ושאלו מדוע נשתנית מנחה שנאמר בה וַיִּפֶּשׂ. אמר הקדוש ברוך הוא, מי דרכו להביא מנחה, עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני.

כשם שהדבר אמור בקרבנו של עני, כך הוא גם בדורות. ישנם דורות 'עשירים' בדעת ובהשגות עליונות, וישנם דורות אחרונים, בדורנו אנו, שהם בבחינת עני, שכן אין עני אלא בדעת (נדרים מא ע"א). הקדוש ברוך הוא מעלה על דורנו כאילו הקרבנות אנו נפשנו ממש לפניו, ועל אף כל המניעות, קטנות המוחין וההסתרות, עבודתנו חשובה לפניו לעיתים אף יותר מעבודתם של דורות הראשונים שדמו למלאכים.

מעשה קטן השיקול בכמה מצוות גדולות

דברים מפורשים ברוח זו יצאו מפי קודשו של האר"י הקדוש ע"ה לתלמידו המובהק רבי חיים ויטאל ע"ה. כאשר שאל אותו כיצד הוא אומר לו שנפשו מעלה, והרי הקטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסידי שאי אפשר להגיע לעקבו. ענה לו האר"י הקדוש (שער הגלגלים הקדמה לה), כי אין גדלות הנפש תלויה רק במעשה האדם, אלא בעיקר לפי הזמן והדור שבו הוא חי. בדורות שבו הקליפה גוברת מאוד לאין קץ, מעשה קטן מאוד שקול בכמה מצוות גדולות שנעשו בדורות אחרים שבהם לא הייתה התגברות כזו.

אמנם חז"ל אמרו (שבת קיב ע"ב) אם ראשונים בני מלאכים, אנו בני אָנָשִׁים, ואם ראשונים בני אָנָשִׁים, אנו כְּחַמּוּרִים, וככל שהולכים הדורות כך הם מתמעטים והולכים. אך דווקא משום שאנו חיים בדור של הסתר פנים, שבו חכמת חכמים תסרח (סוטה מה ע"ב), עבודה קטנה שלנו, בתוך הקושי והחושך, נחשבת עוד יותר מתעניות וסיוגופים של דורות הראשונים.

המשך בעמוד הבא

נהירין

פניני דעת
לנתיבות חיי היום

גאווה של קדושה - כיצד לגשת לעבודת הבורא ולנצח את היצר

המלכות הכפולה של עבודת הנפש

במרוץ החיים ובהתמודדות היומיומית בעבודת השם, אנו מוצאים את עצמנו לא פעם מיטלטלים בין שני קצוות. לעיתים, רגע לפני שאנו ניגשים להתפלל או לקיים מצווה, נופלת עלינו תחושת כבדות וייאוש, והקול הפנימי לוחש לנו שאינו ראויים כלל לעמוד לפני מלך מלכי המלכים בעתים של חטאינו. מאידך ניסא, לאחר שהצלחנו להתגבר, ללמוד היטב או לעשות חסד, פושטת בנו לפתע תחושת זחיחות וגאווה כאילו כבשנו את הפסגה. חכמינו וזכרונם לברכה מלמדים אותנו כי תחושות אלו אינן מקריות, אלא הן עצתו המתוחכמת של היצר הרע, והדרך לנצח אותו היא להשתמש באותן מידות ממש, אך להפוך את הסדר לחלוטין.

לשמונה בחלקנו או לשאוף ליותר

שני כוחות מנוגדים אלו קיימים גם במידת התאוה וההסתפקות. חז"ל במסכת אבות (פרק ד משנה א) אומרים אִיזְוֵהוּ עֲשִׂיר הַשְּׂמֵחַ בְּחֻלְקוֹ. אולם מנגד מצינו כוח הפוך הקובע כי יש לו קִנְיָה רוּצָה מאַתָּם (קהלת רבה א לב). האמת העמוקה היא שעל האדם להשתמש בשני הכוחות גם יחד לעבודתו יתברך. בעינינו העולם הזה ובגשמיות, עליו לאמץ את מידת ההסתפקות, להיות שמח בחלקו ולא לחמוד עוד ועוד. אך בעינינו רוחניות, בתורה ובמצוות, עליו להיות תמיד בבחינת יש לו מנה רוצה מאתים, לשאוף, להתאוות ולעלות מעלה מעלה ללא שום הגבלה.

הגאווה הנחוצה לפני קיום המצווה

כך הוא גם לעינין מידות הענווה והגאווה. הענווה שורשה בקדושה וביראא, ואילו הגאווה מקורה במידות רעות של קנאה ותאוה. אולם לעבודת השם נחוצות שתיהן, כנאמר (דברי הימים ב יו) וַיִּבְנֶה לְבֹ בְּדַרְכֵי ה'. כאשר אדם בא לקיים מצווה, היצר הרע מנסה להחלישו בטענה שאינו ראוי לכך. על כן התירו חז"ל לאדם להתעטף במידה מסיימת של גאווה דקדושה לפני עשיית המצווה, שיחשוב וידע בגאון כי בנים אנו למקום ויש נחת רוח עצומה לבורא במעשה ידיו. אך מיד לאחר קיום המצווה, עליו לשוב אל הענווה שלא יעבה ליבו על הצלחתו, אלא ידע בפניו שעדיין לא עשה כראוי מול כל הטובות שגומל עימו הבורא.

מלפנינו ומאחורינו

דרכו של היצר הרע היא להפוך את הסדר. קודם המצווה הוא משפיל את האדם כדי לייאשו,

ולאחריה הוא מכניס בו גאווה כדי לאבד ממנו את זכותו. הרה"ק רבי מאיר מפרישלאן ע"ה פירש בכך את הפסוק זאת חקת התורה (במדבר ט ב). קודם המצווה בא היצר ואומר מה המצווה הזאת ומה פעלת בה שהרי אינך ראוי. התשובה לכך היא, שזו חוקה וגזירה מלפניו יתברך, ועל אף חסרונותיי ציווני בורא לעשותה ולגרום לו נחת רוח. לאחר המצווה, כשמחפש היצר להחטיא בגאווה על הטעם והמתיקות ששהיגיש, אומרת לו התורה ואין לך רשות להרהר אַחֲרֶיהָ, כדי שלא יבוא להתגאות. ועל פי דרך זו ביארו צדיקים את התפילה והסר שָׁטָן מִלִּפְנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ, מלפנינו קודם עשיית המצווה שלא יביאנו לייאוש, ומאחורינו לאחר עשיית המצווה שלא יפיח בנו גאווה.

לשכוח את העיונות למען השמחה

משום כך מלמד הרה"ק רבי מאיר מאפסא ע"ה בספרו אור לשמים (פרשת פינחס), כי בשעה שאדם ניגש להתפלל או לעשות מצווה, אל לו לשמוע לקול המזכיר את עוונותיו כדי לקרר את ליבו. בעת ההיא חובה עליו לשכוח מכל חטאיו ולעבוד את ה' בשמחה ובהתלהבות, כהבטחות הכתוב (ישעיה מט טו) גם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה. רק בהיותו עוסק בצרכי חול עליו לזכור את שפלותו.

כעין זה הובא בשם הרה"ק בעל קדושת לוי מברדיטשוב ע"ה שביאר כי אם אדם שוכח את עוונותיו, הקדוש ברוך הוא זוכר אותם חלילה, אך אם האדם זוכר את חטאיו ומתחרט עליהם, אזי למעלה שוכחים מהם. וכן לעינין המצוות, אם האדם שוכח ממעשיו הטובים ולא מתגאה בהם הקדוש ברוך הוא זוכר אותם לנצח. ולכן ביודי מעשר אנו אומרים ולא שְׁכַחְתִּי (דברים כו י), כלומר אנו מתחטאים ומתוודים על כך שזכרנו את המצוות שלנו וחס ושלום החזקנו טובה לעצמנו, ולא שמנו אל ליבנו שכל מעשיו כאין וכאפס כנגד חסדי הבורא.

הוראה למעשה:

בכל יום בקומוני לעבודת הבורא ניקח עימנו כלי יסודי זה, בגשמיות נשמח בחלקנו וברוחניות נשאף ללא גבול. בבואנו להתפלל, לשבת ללמוד או לקיים מצווה, נסלק מליבנו כל מחשבה של חולשה או זכר לעוונותינו. נתמלא בגאווה קדושה על הזכות העצומה שלנו כבני מלך לעשות נחת רוח לבורא עולם ונפעל מתוך שמחה טהורה. ומיד כשנסיים את עשיית הטוב, נשוב לענוותנו, נמחה כל שמץ של זחיחות ונזכר שחסדי ה' עלינו מרובים, משנוכל אי פעם להשיב.

תפרי של חן - כוחה של הענווה

הקול של הלב - סוד הערבות המבטיחה את שלמות העבודה

הכוח הפנימי שפותח את הלבבות

במרוץ החיים או משקיעים רבות כדי להצליח, לשאת חן ולהתקבל בברכה בכל מעשה ידני. או טורחים, מתכננים ומשתדלים לעשות הכל על הצד הטוב והמפואר ביותר. אולם פעמים רבות אנו מגלים כי דווקא כאשר אנו בטוחים בביטחוננו ומרגישים תחושת גאווה על מעשינו, אנו נתקלים בחומה אטומה של חוסר שביעות רצון מצד הסובבים אותנו. צדיקי אמת לימדונו כי ישנו מרכיב סמוי מן העין שקובע את התוצאה יותר מכל פעולה חיצונית או מאמץ פיזי. הגאווה, גם כשהיא חבויה בלב, מעוררת דחייה אפילו אצל הרחוקים ביותר, ואילו הענווה והלב הנשבר, הם אלו שמושכים את אותו חן פלאי שפותח את כל השערים.

חמת זעמו של הפריץ

כמסופר בפי חסידים ואנשי מעשה על אחד מצדיקי הדורות, שבא אליו חייט יהודי לבקש רחמים ולהתחן על נפשו. אותו חייט זכה לקבל זיכיון מידי הפריץ המקומי לחפור את כל בגדי בני המלוכה לקראת חתונה גדולה וחשובה. הוא שקיע את כל מרצו והכין את המלבושים ממיטב הבדים על הצד הטוב והמפואר ביותר. אך כאשר הביא את הבגדים אל הפריץ, משום מה הם לא נשאו חן בעיניו כלל. הפריץ התמלא חימה ובכעסו הרב רצה להשליך את החייט לבור השבייה ולכלות בו את זעמו. הוא נתן לו ארכה של ימים ספורים לתקן את מעשיו. החייט עמד אובד עצות מול הצדיק. הזמן קצר ואין באפשרותו להכין מלבושים חדשים, ויתרה מזאת, הבגדים שתפר נראים שלמים, מפוארים ומהודרים מאין כמותם, ואין לו כל מושג איזה חיסרון מצא בהם הפריץ וכיצד יוכל לתקן זאת כדי למצוא חן בעיניו.

העצה הפלאית של הצדיק

שמע הצדיק את דבריו ואמר לו שאין שום צורך לקנות בדים ולהכין בגדים חדשים. עצתו היא פשוטה, עליו לחזור אל בית המלאכה, לפרוס את כל התפרים בבגדים הקיימים ולתפור אותם מחדש בדיוק כפי שהיו. הצדיק הבטיח לו כי אם יעשה כך, הבגדים יישאו חן בעיני הפריץ. החייט עשה כמצוותו, ישב שעות ארוכות, פרס כל תפר ותפר וחזר ותפר מחדש. וכאשר הביא את הבגדים שנית אל הפריץ, התפעל הלה מאוד מיופיים וקבלם בשמחה. מופתע ופלאי חזר החייט אל הצדיק כדי להבין את פשר הדבר שחווה.

ריחה של מידת הגאווה

נענה הצדיק ואמר לו כי אין כאן נס או מופת מעל דרך

הטבע. אלא שכפי שהענווה היא המפתח לכל המידות הטובות, כך המפתח לכל המידות הגרועות הוא מידת הגאווה. תכונה זו היא כה מאוסה, עד שאפילו גוי מנושם מרגיש בפחיתותה מבלי לדעת להסביר זאת. בפעם הראשונה כאשר ניגשת למלאכה, גבה לייבך וחשבת בעצמך כי הנה מכל חייטי האזור בחר הפריץ דווקא בך. ריח הגאווה נספג בתוך התפרים והבגדים, ומשום כך הם לא נשאו חן בעיני הפריץ. אך בפעם השנייה, כאשר ישבת לחפור את אותם הבגדים, לבך כבר היה שבור לרסיסים מרוב פחד. כל עבודתך נעשתה בענווה ובהכנעה, וממילא נכנס באותם בגדים ממש החן המיוחד השמור לענווים, והפריץ יכול היה לראות את יופי מעשה ידך, וכפי שנאמר במשלי (פרק ג, פסוק לד) וְלַעֲנִיִּים יִתֵּן חֵן.

סודה של השמחה האמיתית

מתוך עובדה זו אנו למדים יסוד עצום. פעמים רבות עלול האדם לחשוב כי אם ישפיל את רוחו, יכיר בעובדה שכל מה שיש לו הוא רק מתנה מאיתו יתברך, ולא יתהדר בכישורותיו ומעשיו. הוא עלול לבוא לחילה לידי עצבות שהיא אין בידו מאומה. אולם האמת הפוכה לחלוטין. דווקא הענווה היא המביאה את האדם לשמחה האמיתית. הרה"ק רבי אברהם מסלונים ע"ה דורש זאת על הפסוק (קהלת ב ג) וְלִשְׂמֹחָהּ מִה זֶה עֲשֵׂה. כיצד באים לידי שמחה בנפש, התשובה היא מה זה עשה, בחינת 'מו' שהיא מידת הענווה כמו שאמר משה רבנו וְנָתַנּוּ מִה, היא ורק היא זו שעושה את השמחה. וכך אמר גם הרה"ק רבי אברהם מקליסק ע"ה כי הסימן המובהק לשפלות וענווה אמיתית הוא מידת השמחה (הובא בספר תורת אבות עמוד קט).

נקודה לחיים:

בחיי היומיום אנו משקיעים מאמצים רבים להצליח בעסקנו, בחינוך צאצאינו או בפעילותנו בקהילה. לעיתים אנו תמהים מדוע עשייה שהשקענו בה כל כך הרבה לא נשאה פרי או לא התקבלה בעין פיה. הסיפור על החייט קורא לנו לבדוק את התפרים הפנימיים שלנו. כשאנו פועלים מתוך תחושה של 'כוחי ועוצם ידי', הדבר מורגש ומעורר דחייה אצל הסובבים. אך כאשר אנו מבצעים את חובתנו מתוך ענווה והכרה ברורה שכל הלחצנו היא מתנת חנם מאת הבורא יתברך, העשייה שלנו מתעטפת בחן מיוחד שפותח שערים ולבבות, וממלא את נפשנו בשמחה אמיתית ובשלווה.

הערב שממלא את החסרונות שלנו
פעמים רבות אנו חשים רצון פנימי עז להתעלות בעבודת השם, להרבות במעשים טובים ולתקן את אשר פגמנו. הלב משתוקק לקבל על עצמו קבלות של מסירות נפש, לפזר צדקות ביד רחבה או לערוך תעניות כפי שעשו בדורות הקודמים. אולם מיד מתייצב מולנו קול המציאות המכיר לנו את חולשת גופנו או את דלות כיסנו. תחושת חוסר האונים הזו עלולה להוביל אותנו לייאוש ולמחשבה שאין ביכולתנו להגיע לשלמות. אך כאן מתגלה לנו סוד עמוק ומופלא הטמון בכוחו של הדיבור. התורה מלמדת אותנו כי גם כאשר הידיים כבולות מחמת אלוצי העולם הזה, עדיין מסור בידיו מפתח עצום המסוגל לפעול בשמיים ולשמש כעָרַב נאמן על כל כוונותינו הטובות.

מה באה המילה 'לאמר' להוסיף

פרשת חוקת פותחת בציווי זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (במדבר יב ג). הרה"ק רבי יוסף דוד מסאטוב ע"ה עומד בספרו **עני לבנון** על כפל הלשון ומקשה, מה באה התורה להוסיף באמרה 'לאמר', והרי די היה לכתוב זאת חקת התורה אשר צוה ה' ותו לא. כדי לבאר זאת הוא סוכל דרך נפלאה על פי יסודות קדושים שמסרו לנו רבותינו.

שלושת עמודי התשובה והקול הערב

השל"ה הקדוש (כי תצא תורה אור את ה') מביא יסוד ידוע כי שלושת הדברים המעבירים את רוע הגזירה, שהם תשובה, תפילה וצדקה, עולים בגימטריא למילים צ"ם ק"ל ממו"ן. שלוש דרכים אלו, העולות יחד למנין המילה זאת, הן הדרכים שבהן יתרצה עבד אל אדוניו. על כך הוסיף הרה"ק השר שלום מבעלזא ע"ה פירוש מאיר על הפסוק השמיניני את קולך ערב (שיר השירים ב ד).

לעיתים אדם יכול להצטדק ולומר שאין לו כוח גופני לערוך צום, או שאין לו מומן לפזר לצדקה. אך על קול התורה והתפילה, שום אדם אינו יכול לטעון שאינו מסוגל להשיעו. ולכן מבקש בורא עולם השמיניני את קולך, כי קול התורה והתפילה הוא ערב המעיד על רצונו האמיתי של האדם. כאשר מחשבים את המילים צום וממון מגלים שחן עולות בגימטריא בדיוק למילה ערב. הקול בא לשמש כעָרַב ולומר שאכן רצונו של האדם היה גם להתענות ולתת ממון, אלא שנענע מכך מחמת אונס, חולשה או דחק.

החוקה המעידה על רצון הלב

על פי דברים נשגבים אלו מבאר הרה"ק מסאטוב ע"ה את הפסוק בפרשתנו. כאשר אדם משמיע את קולו בתורה ובתפילה, הדבר מהווה אות ומופת כי ברצונו הפנימי לקיים את כל דברי התורה ולהגות בה יומם ולילה, גם אם הדבר אינו תמיד באפשרותו המעשית. וזהו פירוש הכתוב זאת חקת התורה, מהי אותה חוקה המורה על רצונו של האדם לקיים את כל התורה כולה אשר צוה ה', התשובה היא לאמר. כאשר יאמר האדם בפיו ויתן קולו בלימוד ובתפילה, אזי הקול הזה ייעשה ערב על הכל ויוכיח על קיומה של כל חוקת התורה בליבו.

הכוח השלם של המילה זאת

שלמות עבודתו של האדם היא לחבר את שלושת הכוחות הללו יחד. אם אדם מקיים רק חלק מהם וזונח את הקול, הרי הוא חסר. וכך נדרש הפסוק (תהלים צב ג) איש בעַר לא יִדַע וְכִסִּיל לא יִבֵּן יָבִין אֶת זֹאת. המילה בעַר עולה בגימטריא צ"ם ממו"ן, ואילו המילה זאת עולה כמניין צ"ם ק"ל ממו"ן. הכסיל הוא זה שאינו מבין שנצרכים כל השלושה יחד. אך כאשר האדם אחוז במידת זאת בשלמות, הוא יכול להיכנס פנימה כפי שנאמר על הכהן הגדול (ויקרא טו א) בְּזֹאת יבא אֶתְךָ אֶל הַקֹּדֶשׁ. ובדרך זו דרש מרן ה"חיד"א ע"ה (חומת אגן בראשית לב א) את הכתוב גם תִּקְוֶם עֲלֵי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בוטח (תהלים כו ג), כשיש בידי את כוחה של זאת על כל שלושת מרכיביה, אני בוטח ויודע שהם יעמדו לימיני מול כל פגעי הזמן.

הוראה למעשה:

כשאנו עומדים מול קושי כלכלי שמונע מאיתנו להרבות בצדקה כפי שהיינו רוצים, או מול חולשה גופנית שאינה מאפשרת לנו להתאמץ מעבר לרגיל, לא לנו ליפול לייאוש. במקומות שבהם ידנו חסרת, אנו צריכים להשתמש בכלי המופלא של הקול. נשקיע את כל הלב והכוונה בתפילה חמה, נפתח את הפה בלימוד תורה בהתלהבות, ונדבר דיבורים של אמונה. הקול שלנו יעלה למרום וישמש כעָרַב נאמן, המעיד לפני בורא עולם על כל אותם מעשים טובים שרצונו לעשות, ובכך יושלמו לנו כל החסרונות כולם. כאילו קיימם בגופנו ובממונו ממש.

בְּצֵל הָאֱמוּנָה

המשך מעמוד קודם

'לי נאה להושיע' - עבודה שתורה ללא כבוד

הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא ע"ה (דברי יחזקאל אגרות ד"ה ראש השנה) נעמיק בכך על הפסוק דְלוּתִי וְלִי הוֹשִׁיעַ (תהלים קטו). חז"ל דורשים (פסחים ק"ה ע"ב) אמרה נכנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אף על פי שדלה אני במצוות לא אני, ולי נאה להושיע. הרה"ק משינאווא שואל, מדוע דווקא בגלל הדלות במצוות, לי נאה להושיע? הוא מבאר שדווקא הדלות והקושי הם המעלה שלנו. בדורות הראשונים, תורה ויראה היו מוערכות מאוד, ומי שעסק בהן זכה לכבוד והערכה, כך שמתוך שלא לשמה היה בא לשמה (פסחים נ"ג ע"ב). אך בדורות בעקבתא דמשיחא, כשהתורה בזויה ולומדיה אינם זוכים לכבוד, מי שמתייגע בתורה ועבודה ואינו משגיח במלענינים, עבודתו יקרה בעיני הקב"ה יותר מבדורות הראשונים, שכן היא נקיה וטהורה ונעשית אך ורק לשם שמים. לכן אומרים אנו 'דלותי', אף שהמצוות שלנו דלות ושפלות, דווקא לכן לי נאה להושיע, שהרי אנו עובדים אותך באמת, ללא שום כבוד והערכה חיצונית.

הנקודה שבלב המזדככת בדורות האחרונים

על דברי הא"ר הקדוש שהבאנו לעיל, הוסיף הרה"ק בעל ישמח ישראל ע"ה (תוכח אותנו) שאם דברים אלו נאמרו בדורו של הא"ר, קל וחומר בדורות אנו שירדנו פי כמה וכמה. בזמן הזה בחשכת הגלוש, אף צעקה ואנחה אחת אמיתית מישראל מעומק ליבו נחשבת כהתעניות של השנים הקדמונים.

לפיכך אמרו חז"ל במנחות (ק"ו ע"א) אֶחָד הַמְּרַבֵּה וְאֶחָד הַמְּקַטֵּעַ, ובלבד שִׁיבֹן אֶת לִבּוֹ לְשִׁמּוֹם. הקב"ה אינו בא בטרוניא עם בריותו ודן כל אדם לפי כוחו וזמנו. וכפי שאמר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ע"ה (הובא בפרי צדיק פרשת ואתחן אות כא), שאף שהמוחות מתמעטים בדורות, הנקודה שבלב מזדככת, ובדור זה של עקבתא דמשיחא, אפילו הארה אמיתית קטנה בלב חשובה לפני הקב"ה יותר מאור גדול בדורות ראשונים.



בעיצומו של שבוע העבודה או בתוך טרדות הפרנסה, כשאנו מרגישים עייפות או חושבים שאין ערך למעט שאנו מצליחים לפעול ברוחניות, עלינו להיזכר בכוחו העצום. כל התגברות קטנה על כעס, כל תפילה שנאמרת מתוך הלב, כל רגע של לימוד ואפילו אנחה אמיתית של השתקקות לקרבת ה', שקולים כיום למעשים כבירים של צדיקי הדורות הקודמים. במקום להישבר מרובי הניסיונות של דורנו, נראה בהם הזדמנות יקרה להעיד על בורא עולם. נייקר כל פעולה טובה, ולי הקטנה ביותר, מתוך ידיעה ברורה שדווקא המעט שלנו, הנעשה במסירות בתוך החושך, בוקע רקיעים וגורם נחת רוח עצומה לאבינו שבשמיים.